

Megjelenik reggeli és esti kiadásban, tehát mindennap a délutáni órákban.

## Előfizetési díj:

Egész évre 10 ft, félre 5 ft 50 kr., évnegyedre 3 ft, egy óra 1 ft. — Az esti kiadás külön küldésért a vidékre: Egész évre 1 ft 50 kr., félre 80 kr., évnegyedre 50 kr., egy óra 20 kr.

Szerkesztői szállás: belső-tordautca 122. sz. Kiadó-hivatal: A tanácsház mellett, az emelet hátsó részében.

## KOLOSZVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ES KÖZGAZDASZATI LAP.

Hirdetési díj: öt hasábos garmond sorért 1-ször 7 kr. 2-szor 6 kr. 3-szor 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. helyegdíj. — Hirdetések felvételnek: Helyben: a kiadó-hivatalban és Demjén László könyvkereskedésében. Pesten: Zeisler M. (Király-utca 60. sz.) Bécsben: Haasenstein és Vogler-nél (Neuer-Markt 11. sz.) Oppellik Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) Rudolf Mosse öll. Zeitungs-Agent.

## Nyiteltéri cikkek:

sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez címzendők. — Előfizetések s hirdetési díjak a vidékről a szerkesztőséghez, helyben a kiadó-hivatalhoz küldendők be.

Báró **Eötvös József**, magyar vallás- és közoktatási miniszter nincs többé.

Február 2-án éjjeli fél 12 órakor lehelte ki nemes lelkét.

Ki mint államférfi, tudós, író egyaránt nagy volt, kiről méltán elmondhatni Tacitussal, hogy nemzete történelmét nemcsak írta, örökbecsű művei által megörökítette, hanem e nevezetes történet újabb szakaszának nagyrészt önmaga is csinálta, nagy horderejű munkája, hazai közművelődésünk előmozdítására célzó messze-ható terveinek kivitele közepette, épen akkor, oly időben ragadta ki jelesünk sorából, a kirelhetetlen sors vaskeze, midőn könnyen elveszhet az a nép, melynek vezérei nincsenek.

Br. Eötvös József betölthetetlen ürt hagy maga után, a veszesség mely váratlan elhunytával Magyarországot érte kipotolhatatlan.

Engedje a gondviselés, hogy ha már a nagy halott mulandó porhüvelyének körünkől távoznia kellett, maradjon nagy szelleme állandóan közöttünk, s világítson vezérosságként az ígért földéhez vezető viszonytárságos utaink.

Áldás, béke hamvai fölött!!!

## A Deák-párti elégtelenség.

A „P. Lloyd“ január 29-ki számában következő megjegyzés vala olvasható: „Több idő óta emlegetik, hogy a Deák-párt kebelében meghasonlás keletkezett, sőt egy ellenzéki lap azt is tudni akarta, hogy ezen disszenterek — számszerint 23-an — csak azon pillanatra várnak, míg számuk 30-ra növekszik, hogy a párt kebeléből kilépjenek. Az elégtelenség fejűl gr. Csáky Tivadart említik.“

A t. grófnak egyik közelebbi képviselőházi beszédét a „P. Lloyd“ ezen hír elleni demonstrációként fogta fel, s azt a következtetést vona ki belőle: hogy ebből láthatólag legfőbb a Deák-pártnak lábra kapott „maméluság“ nem pedig magának a Deák-pártnak fennállása van veszélyeztetve.

Csáky gróf azonban a mint látszik — más-ként magyarázza érintett országgyűlési beszédének irányát, mert a nevezett lap legújabb számában annak felfogását és következtetéseit helyre igazítani igyekszik.

A vélt helyreigazítás azonban kiválóan magán nyilatkozat természetével bírva, és semmi párt-

## TÁRCZA.

## Toldy-kör Kolozsvárt.

Ez évi január 17-én Mátray Ernő indítványára, az ő házában Toldy-körre alakultak az ott megjelent irodalmi férfiak a végre, hogy hazánk e köztisztelőben álló veterán tudósának az idén ötven éves jubileumát avval üljék meg s tegyék maradandó becsűvé, hogy egymás között az irodalom és tudomány szakai szerint felosztott munkássággal készítsék előre s tegyék lehetségessé Magyarország egyetemes irodalomtörténete megírhatását, még pedig úgy, hogy Erdély irodalomtörténete anyagát állítsák össze, az az: minden hazai, irodalmi és tudományág elméletmunkáit, kezdettől maig vegyék vizsgálat alá, állapítsák meg a művek irodalmi nyelvét, címét, íróját, beosztását, belbecsét, a kiadás éveit, a mű írása és kiadása érdekes részleteit, szóval: az irodalom történeti-irodalmi nézve minden tudni szükséges mozzanatokat; a nagyobb szakokra vállalkozóknak 2—3-an, a tagokat tartsa össze a kitűzött nemes cél, kötelezze a honi irodalom szerete, a nemzeti becsület és e szellemi szövetség érdekközössége; a körnek legyen elnöke, jegyzője, rendes és tiszteleti tagja, olykor értekező gyűlése, melyet a jegyző ad tudul, melyen a körös munkásság előhaladása legyen előterjesztve, a dolgozatok bemutatva, ismertetve, egymásnak a nélkül szükséges tájékozás megadva, sat. Bevégeltetvén a kör munkássága, az anyagfeldolgozás végett arra hivatott egyéneknek lenne átadandó.

Tiszb. elnökké lőn választva az ünnepelt Toldy Ferencz, jegyzővé Mátray E. A munkaágak és munkás tagok megállapítottak: az egyház-irodalom, szépirodalom, orvosi irodalom és közegészségi ügyet illető, mathesis, természettudomány, vegytan, politikai történelem, jog, népköltészet, bibliographia, philosophia lettek egyelőre a kijelölt ágak, a kör jelen volt s vállalkozó tagjainak száma 17, kik közé Pesten élő tudósaink közül hetet választottak be tiszteletbeli tagokká.

programmfélét magában nem foglalván, más hasonló expectoratióknál nem szerencsésebb, talán azért, mert ez közös sorsa volt minden utóbbi időben felmerült ilyeszerű ellenzékeskedésnek, hogy sajátkép nem bírták kimutatni, mit miért gáncsolnak, — vagy tán még inkább azon okból: mivel az emlegetett disszidensek sem kívánnak külön párt gyanánt tekintetni, hanem a Deák-párt hívei maradván, csak egyes esetekben akarnak a szabad vélemény nyilvánítás jogával élni.

Mindenekelőtt saját állítólagos vezérségére vonatkozó elismerésre méltó szerénységgel jelenti ki a ns gróf, hogy ő nem az; a megelégedetlenségnek nincs vezérök. Nem tagadhatjuk meg elismerésünket a ns gróf azon nyilatkozatától sem, mikép nem nevetek, hanem elveket kell a követésre kitűzött lobogóra inni. Általában véve magunk sem vagyunk pártolói a tekintélyek föltétlen imádásának, de a világ és saját hazánk legközelebbi történetének tanúsága bizonyítja, hogy a miként minden szabály alól van kivétel, van oly név is, mely egy-maga felér egy elvvel, és saját sorsát közzéadatulná azon ország és nemzet, mely az ily nagy félt gondviselészerű vezérsége alól magát csupán azért kivánná kivonni, nehogy „mameluk“-ok tömegének neveztessek.

Bizonyára méltán fájhatna ez elnevezés az illetőknek, ha a vélemények szabad kifejezése tilos, vagy általán véve lehetlen volna a Deák-párt értekezletén; de ha netán az sértendő némelyek önértetét, miért nem indul a többség az ő kérdéses értékű vezéri felhívásuk után ismeretlen utakon tükön-bokron át, miért követi inkább ingatlan kitarással azokat, kik régóta tapasztalt vezérferfiak gyanánt mutatták be magukat, kik már is nem várt eredményeket bírnak felmutatni, s a kiknek bölos belátásában jövőre is megbízhatik, — akkor kiváncsi, hogy az ily ambitio önmagában párologjon el.

A ns gróf a képviselőházon, a valódi közvélemény ez egyetlen factorán kívül itt-ott nyilvánuló ellenészrevételekre hivatkozik. Azt könnyen elhiszszük, hogy vannak egyesek akár hányan, sőt vannak különböző osztályok, vidékek, melyek a dolgok rendjének egy vagy más részletével nincsenek megelégedve; de abban is bizonyosak vagyunk, hogy a ns gróf maga is herkulesi, jobban mondva syssiphusi munkára vállalkozni, ha mindezen érdekeket egyszerre és azonnal ki akarná elégtetni.

Aztán ez a szeliden szólva laikus közvélemény sem fogja utóvégre a stereotíppé vált, de semmi jobbal nem helyettesített örökös „nics jól“-lál beérni.

Megirátván e határozások a tiszteletbeli elnök úrtól a napokban a kör tagjaihoz a következő szívélyes és tudományilag becses levél érkezett:

## Barátim- és Jóakaróimnak,

kik január 17-én Mátray Ernő úrnál együtt voltak, szíves üdvözlét!

Valóban nem érdemeimnek, hanem önök irodalomtörténetünk iránti buzgalmaának tulajdonítom a fő-akarat azon tanúságát, melylyel megtiszteltek akkor, midőn Erdély tudománytörténetének megalkotására egyesülni, s a művet, mely a más úton nehezen pótolható hiányt megszüntetendi, nevemmel kapcsolatba hozni elhatározták. Ezt én első sorban ugyan tudományosságunk becsülete nevében köszönöm meg önöknek a legmelegebben; de örömmel és hálával köszönöm meg saját személyem részéről is; mert jeles hazafiak- és tudósoktól eredő kitüntetés iránt csak dölly lehet érzéketlen, és csak színlés negédelhet közönösséget.

Uraim! valamely tudomány első megalapítása első tekintetre hálás dolog lehet, de az azt követő gyors haladás csakhamar elfelejteti a merész kezdeményezőt.

En bátor voltam egész irodalmunkat felölelni, mielőtt annak egyes korai és szakai egyes vizsgáló szakemberek által tudományosan és bírálatilag tárgyalva voltak volna. Sőt még az anyag is részben ismeretlen, részben legalább összegyűjtetlen volt.

A tudósok élete s a könyvészet mondhatni számos feldolgozót mutatott volt már fel, de önök is tapasztalhatták, hogy igen kevés kivétellel, megbízhatatlannul, felületesen, könnyedén: úgy, hogy ez előmunkálatok csak némi tájékozással szolgálhattak a mulhatatlan vizsgálatban. A tapasztalás engem korán kételkedni tanított minden adatban és állításban, még a hol ezek forrásokra hivatkoztak is. S így az irodalomtörténet írója kénytelen volt az anyagnak is úgy szólván félig előteremtésén, annak átvizsgálásán és kritikai megállapításán kezdeni működését, minden nyomon fájdalmasan érezve a szakmonographiák hiányát.

En ugyan különböző időkben többféle tudományokkal foglalkoztam tüzetesen; s tudás egyéb téerein legalább encyclopediai ismereteket szereztem magam-

Hogy soknak másként kellene lenni, azt a sokat ócsárolt vezérferfiak is ép úgy tudják, mint az ugynevezett „elégtelenség“, a lényeges különbség csak az, hogy ezek azt is tudják: hogy Róma sem épült egy napon, s a három százados egyiptomi rabságot sem lehet egy varázsütéssel paradicsommá varázsolni.

A legjobb katona, még ha tábornok-féle is, oda vész, ha a csata hevében igen előre tolakodik s a megállapított csatatervet megzavarja.

Azért csak kitartás. A Deák-párt kebelében minden jóra való egyes vélemény meghallgattatik s ha helyes, — úgy ki is vivja magát. S...f.

Ugy vagyunk értesülve, hogy az erdélyi m. k. bánya-igazgatóság Kolozsvárról áttételek Gy.-Fejervárra, a mostani pénzverde épületébe, s hogy ez megtörténhesék, az ottani pénzverde fel fog oszlatni, és a pénzverő műszerek és készülékek átszállíttatnak Körmöcbányára.

Tudósításunk első része hiteles adatokon alapszik; hogy mennyire igaz a második része, s mily indokok által vezéreltetnek a döntő körök közegei az erdélyi pénzverde megszüntetésénél, nem tudjuk. — Kénytelenek vagyunk mindazonáltal kijelenteni, hogy nem vehetjük közönyösen az erdélyi részeknek a pénzverdétől való czélba vett megfosztását. — Elvárjuk ennél fogva az erdélyi képviselőktől, hogy a p. ü. ministerium ezen ügyet illető költségvetési fejezetének tárgyalásánál, — ezen kilátásba helyezett megszüntetés iránt, — ellennézeiteket kifejezni el nem mulasztandják. — Illdomtalanság lenne ugyanis azt bolygatni, a mit a németkormány sem háborgatott soha; a takaréksággi szempontok ez esetben bajosan fogják az ezen megszüntetés által okozandó rossz benyomást el-lensúlyozni.

De gazdasági szempontból sem vagyunk képesek átlátni, hogy ezen czélbavett változtatás által valami költség megtakarítás eszközölhető lenne.

A kolozsvári bánya-igazgatóság és fehérvári pénzverde átköltöztetése, valamint a pénzverdei avult épületek átújírtatása, helyreállítása, a bánya-igazgatóság elhelyezésére teletmes (20—30,000 ft) és elkerülhető kiadásokat igényelvén, — óhajtuk és reméljük, hogy a pénzügyministerium, a jobb meggyőződésnek engedvén, mindkét hivatalt meghagyja mostani helyén. — A távolság a vasútat által Erdélyben is napról napra rövidülvén, nincsen valami lényeges ok, a nevezett hivatalokat, nagy költséggel ide s amoda költöztetni. \*)

\*) Szívesen tért nyitunk az ellenvéleménynek is. Szerk.

nak; de mi ez ahoz képest, mit egyes szakban, egy csupán saját szakát történetileg tárgyaló író képes elő-állítani.

Azt a kérdést intéztem tehát magamhoz igen sokszor: merjek-e irodalmunk és tudományosságunk egész története megalkotásába bele fogni? s nem mertem, bár rég ép erővel és élénk lélekkel bírtam.

Csak midőn nemzeti nagy bukásunk után egy tér látszott még fennmaradnának, melyen életünket tartogathatjuk, hogy — ha még van feltámadás számunkra — ez feltámasztható életet találjon;

Csak midőn, mindentől megfosztva, egyedül nyel-vüinktől és nemzeti öntudatunktól nem foszthatunk meg;

Sőt midőn maga a hatalom egy megbecsülhetetlen eszközt nyújtott az öntudat emelésére, behozván tanodánkba irodalom-történetünket, mely addig ismeretlen volt közép-iskoláinkban — bár mondhatnám, hogy csak közép-iskoláinkban!

Akkor a szükség által hajtva, sőt közvetlen fel-szólításra bátorkodtam csak a merési lépést megtenni, s próbáltam, nemcsak részeket és részleteket kidolgoztatni, hanem egy szerves egészet megalkotni — azon félték tisztelettel, melyet a tudomány követel, mert ismertem a nehézségeket, és saját fogyatkozásaimat.

Reménytem, hogy megkísérve az alaprajzot meg-készíteni, nyomomba annak javítói, a hiányok kiegészítői, a részletek megigazítói lépnek. De csak egy pár derék társ követett pár szakban; a többi csak expilált sat. sat. A hivatottak pedig inkább a jelenkorhoz éreztek vonzalmat, mely az én történeti tanulmányaim körén kívül esik már.

Önök egy nagy és fő fontosságu terület tanulmányozását vették czélba. Mert Erdély egy nevezetes időszakban élt irodalmi mozgalmainak, egy másban lényegesen kiegészítette azokat.

Élén állt a XVI. században, midőn Heltai egy új magyar irodalom megteremtésére öntudatosan szánta életét, és résztint saját munkáival, s az általa fel-hívott társakéval, résztint az általa alapított nyomda se-gédelmével mint kiadó, tört e czélra;

A theológiában akkor Erdély önálló működést tűn-

## A „Kol. Közl.“ eredeti távsürgőnye.

Feladatott Pesten febr. 4. 12 óra — p. delben.

Érkezett Kolozsvárra febr. 4. 1 óra 20 p. délután.

**Brüsszel, London és Versailles**  
között élénk sürgőnyzés, melyet európai jelentőségű tények előhírnökének tartanak. Lipót királynak Vilmos császárral való közel találkozását emlegetik.

Udvarhelyszék, Pálfordulása napján 1871.

Tisztelt szerkesztő úr!

Isten önnel és becses lapja olvasóival! Isten önnökkel, én távozom, én messze elmegyek! Utra kelek Triest felé... távozom Franciaország felé... megyek minden felé... jóformán magam sem tudom merre felé!...

Az élelmesség, a politikai humbug, a szájas hazafiság ösvényei már úsmeretek előtttem, de ezen út még hiányzik nagy tettek reményével kecsegtető életemből, hogy idővel országos tekintélylél nőhessem ki magamat! A helyzet kedvező, kizsákmányolom előnyeit. Az életfilozófia e szabályát öreg apamtól tanultam.

Búcsútan nem távozhatam. A gondolat, hogy önt egyetlen árva búcsuszó nélkül hagytam el, megkeserítette volna egész életemet, kéjtárazásom minden percét.

Köszönöm hozzá való eddigi jószívűségét. Az Urísten áldja meg érette. De én sem fogok megelégedezni önről és olvasóiról. Hálám majd a távolból is lengedezni fog önök felé.

Ön tudja mennyien érdeklődnek irántam? E tudat és ezen érdeklődés arra birt, hogy egy szerény kérést intézsek önhez. Tegye meg azt a távozáért, tegye meg annak jövője érdekében: adja közre becses lapjában a következő igénytelen sorokat:

„Kemény Pál lapunk munkatársának éppen most vesszük búcsulevelét Pálfordulása napjáról, melyben érzékenyen tudatja, hogy Bikafalvát egyidőre elhagyta s Franciaország felé indult, és pedig nem kéjtárazás szempontjából — a mint gonosz nyelvek gyanusítani akarják — hanem hogy Garibaldinak — mint galoppin — szolgálatát fölajánlja. Turint nem fogja útjába ejteni. Vele utazik Veres Jóska kenyeres pajtása is. Hadur vezérrelje lépteiket és hozza vissza épen mindkettőt. Kemény barátunk a távolban is miénk marad, s eredeti tudósításaival gyönyörködteni fogja olvasóinkat. Simó Lajos volt legionista barátja ajánlólevelével utazik, kinek Ricciotti és Menotti esőkos barátjai levén, semmi kétség, hogy szíves fogadtatásban részesül. Csak ürvendeni tudunk, ha más ily deli daliák is fölajánlják hős karjaikat a szabadság szont ügyének! Aux armes citoyens!“

telett fel. Dávid Ferencz az egyetemes dogmatörténetben nyomot hagyott;

A hazai történetírás nagyobb mérvben olt indult meg; Átvette Erdély Magyarországtól a jogtudomány mívelését: Bomelius és Docsi, irányukkal e téren ragyogó tünemények voltak;

A magyar nyelvét, a törvény és kormány nyelvété akkor már, Erdély tette; s a tudomány Erdély udvarában menedéket és oltalmat talált.

De a XVII. században is hatalmasan versenyzett az anyaországgal minden téren s fejedelmeinek vezetése alatt Erdély Nagy — Magyarországnak a polgári, vallási és nemzeti szabadság védelmében főtámasza lett.

S nem ekkor, s nem itt állt-e bölcsője az oláh-irodalomnak is?

A XVIII. században végre részt vett nemzeti irodalmunk feltámasztásában, s a magyar eszméket felkarolva, némelyeket korábban valószínűbb meg mint az anyaország.

Önök teljes fénybe fogják állítani a testvérhaza kalauz és segéd tetteit e téren s példát fognak nyújtani a Királyhágón-innen és a mieinknek, mint kelljen egy nagy és teljes irodalomtörténetet lehetővé tenni.

En nem fogom ez időt megérni s az új fény az én hajnalszerű működésemet homályba fogja borítani; első lépéseim nyomait dús virágzás el fogja takarni. De a mit mindnyáján oly buzgón óhajtottuk, el lesz érve, el jó részben önök által; s így az önök működése által maradand fenn a tudomány férfianál emlékezetem is.

S ekep ismételve kettős hálátam, ajánlom magamat jövőre is önöknek, tisztelt férfiak! szíves jóakaratukba.

Pest, január 28. 1871.

Toldy Ferencz, s. k.

A nagy érdekű levelet honfui örömmel s az agg tudós iránti elismerés és tisztelet érzései között hozzuk közönségünk tudomására, igézőleg hogy a Toldy-kör munkásságát élénk részvétellel kísérni, s a továbbiakat, főként pedig a kilátásban levő tudományi eredményeket készségesen közölni el nem mulatjuk.

A.

